

NIEUWSBRIEF CANTONSPARK

December 2015

REDACTIE:

Rob Samson

Greet de Lange

Geertje Bakker

Urja Niet – Graafland

Angelique Bosch van Drakestein

INFORMATIE:

Stichting Vrienden van het Cantonspark

Secretaris: Mevr. G.H.J. de Lange-Meijer,
Rembrandtlaan 29, 3741 TA Baarn

Tel: 035 - 541 3356

E-Mail: secretariaat@cantonspark.nl

www.cantonspark.nl

HOE WORDT U DONATEUR?

Voor een bijdrage van € 17,50 per jaar bent u donateur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark. U steunt ons daarmee om het Cantonspark als waardevolle tuin voor Baarn te behouden.

Stort uw bijdrage op:

Bankrekening RegioBank Baarn,

IBAN: NL51RBRB0983574944

BIC: RBRBNL21

t.n.v. Vrienden van het Cantonspark.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
100 jaar Cantonspark: impressie van de Botanische Fair	6
Wollemi Den	14
Varens in Leiden	18
Kerstbomen en hun familieleden	22
Tip voor uw belastingaangifte	27
Werkochtend vrijwilligers	28

VRIJWILLIGERSDAGEN

Wie heeft er zin om in onze groene Park te werken? Als u zin, tijd en gelegenheid hebt, kunt U iedere eerste zaterdag van de maand in het park werken van 10.00 – 13.00 uur onder leiding van Urja Niet-Graafland en Ruud de Meij, leden van de beheercommissie. Voor gereedschap, koffie en thee (pauze rond 11.15 uur) wordt gezorgd. Het is wel handig om zelf handschoenen mee te nemen. Opgeven van tevoren is niet nodig.

Voorplaat omslag: *Mahonia japonica*; foto links: Het Cantonspark in 2010 in winterpracht.

VOORWOORD

Het hoogtepunt van het afgelopen half jaar was de door ons georganiseerde Botanische Fair op 4 juli, de warmste dag van het jaar, in het Cantonspark en de Wintertuin. Ondanks de op het laatste moment nog ingehuurde airco bleek heel duidelijk dat de Wintertuin een kas is waar de temperatuur zodanig hoog opliep, dat de daar geplande programma onderdelen naar het park zijn verplaatst waar het onder de bomen goed toeven was. Dat hebben de aanwezige kwekers ook ervaren. Ondanks het warme weer en de start van de tour de France in Utrecht mochten we toch zo'n 500 à 600 bezoekers verwelkomen. De fair is met groot enthousiasme ontvangen. "Ieder jaar" werd zelfs geopperd maar dat is financieel voor ons niet haalbaar. Wel is het park weer flink in de belangstelling geplaatst en diverse exposanten en kwekers hebben zeer positief gereageerd op de enquête over de organisatie en ook over de prachtige plek in het park, die zij konden innemen. Met de expositie 100 jaar Cantonspark, die wij over het jaar heen moeten tillen, hopen wij weer veel geïnteresseerden te trekken. Er is een voorstel bij de betreffende wethouder van de gemeente Baarn gedaan over data, zo gauw die definitief zijn laten wij dat weten via onze website of op facebook.

Een kleine groep bestuursleden, aangevuld met twee dames : Yvette van de Berg en Anne de Lange en één heer: Ramon Egmond, heeft voor de organisatie van de fair zorggedragen. Dat betekende veel vergaderen, afspraken maken, mailen en bellen, kortom heel veel regelen. Het is

Bloemen van de *Hedera hibernica*

plezierig terug te kunnen zien op een zeer geslaagd evenement, dat mede dankzij de vele vrijwilligers tot stand kon komen.

Over het uitstel van de expositie en het eerst niet alsnog beschikbaar willen stellen van de Wintertuin door de Gemeente is het nodige in de media geschreven. Moge het duidelijk zijn dat het bestuur deze publiciteit niet heeft gezocht en dat buiten ons medeweten om artikelen zijn verschenen. Helaas moeten we echter constateren dat de communicatie met de Gemeente Baarn wel eens beter is geweest. Nu moeten ook wij vaak informatie over Park en Wintertuin uit de krant vernemen.

Inmiddels is kennis gemaakt met de verantwoordelijke wethouders, de heren Baerends en Jansma. Het waren prettige gesprekken en wij hopen dat het daar niet bij blijft. Met de heer Jansma en Mariëlle Jansen is ook gepraat over wat een goede functie van de Wintertuin zou zijn. Een voorstel voor exploitatie is namens het bestuur ingestuurd door de voorzitter. Het zal echter nog een hele tijd duren voor de Wintertuin “bewoond” zal zijn. Jammer, kapitaalverlies van de hoogste orde en afgezien van het feit dat de omgeving van de kas er niet uitziet en het grasveldje naast de linker zijingang gepromoveerd is tot voetbalveldje, ook een aanfluiting voor Vorstelijk Baarn.

Heel blij zijn wij met de nieuw ingeplante borders waarover u in het jubileumnummer hebt kunnen lezen. Zij hebben uitbundig gebloeid en het park een fraaiere aanblik gegeven. De vrijwilligers hebben regelmatig het onkruid verwijderd. Deze borders zijn gefinancierd dankzij onze donateurs waarvan wij er nooit genoeg kunnen krijgen. Donateurs en vrijwilligers, beide zijn belangrijk voor het Cantonspark. De eerste om financieel dingen mogelijk te maken die de Gemeente niet kan/wil realiseren, de tweede voor aanvullend onderhoud. Zag het park er tijdens de fair prachtig uit, nu moeten we constateren dat paden etc. (zoals u ook verderop in deze Nieuwsbrief kunt lezen) niet regelmatig onderhouden worden. Langzamerhand vormt zich een vaste groep vrijwilligers die iedere eerste zaterdag van de maand komt helpen, met uitzondering van januari en september. De borders zijn onkruidvrij gemaakt, Bletilla's teruggezet, bramen en esdoorns verwijderd, gesnoeid waar dat nodig was. Urja Niet - Graafland en Ruud de Meij geven aan wat er moet gebeuren en regelmatig is er plezierig contact met Hans Knotters van de Gemeente. De pauze is altijd een gezellige en lekkere onderbreking van de werkzaamheden.

Dankzij 4 juli hebben meer mensen het park ontdekt, wordt er meer gepicknickt, met kinderen gespeeld. lekker in het gras (zonder honden poep) gezeten. Grappig is dat bij elke rondleiding er wel iemand is die soms al lang in Baarn of Soest woont maar nog nooit eerder aan een rondleiding heeft deelgenomen. Vaak is het park een eye opener, reden om terug te komen.

Tot onze spijt heeft Nico Burgman besloten ons bestuur te verlaten, dat vinden wij jammer niet alleen omdat hij veel werk heeft verzet, voor de fair maar ook op ander gebied, zoals notuleren, de beleidsplanvergadering voorbereiden en leiden. Wij hebben hem in een persoonlijke brief bedankt. Op dit moment hebben wij nog geen vervanger, uitbreiding van ons bestuur is welkom, meld u aan als u denkt dat is wat voor mij.

De donateursexcursie 2015 is mede door alle tijd die de voorbereiding van de fair in beslag heeft genomen niet van de grond gekomen. Voor 2016 staat er een gepland en wij zullen zo spoedig mogelijk met meer informatie en een datum komen.

Met de rondleiders zijn verdere afspraken gemaakt voor het maken van een handboek, dat zal in fasen gaan. De eerste activiteit in 2016 wordt de expositie 100 jaar Cantonspark, in de loop van het jaar volgt dan de excursie voor de donateurs.

Hopelijk heeft u behalve van de in de zomer bloeiende bomen ook erg genoten van de fraaie herfstkleuren van de Amberboom, sommige Esdoorns, de Perzische Parottia en al het andere moois.

Rest ons ieder die financieel en/of praktisch dit jaar heeft bijgedragen aan het welzijn van het Cantonspark heel hartelijk te bedanken. Hopelijk mogen wij nog lang op u rekenen. Allen die deze Nieuwsbrief lezen wensen wij een gezond en gelukkig 2016

Het bestuur

100 jaar Cantonspark: impressie van de Botanische Fair

De ingang aan de Faas Eliaslaan viel niet te missen. Een mooie “flap” boven het hek over de volle breedte met ‘100 jaar Cantonspark’ en de prachtige, uit China geïmporteerde lampions opgehangen tussen de Ierse taxussen, gaven duidelijk de route aan. Meteen bij de ingang de infostand van de Vrienden, waar een gratis Nieuwsbrief met informatie over de stands etc. kon worden opgehaald, flesjes water met het opgepimpte logo en/of een paraplu konden worden gekocht. Al vroeg kwamen de eerste belangstellenden binnen lopen.

De standhouders, in de vorige Nieuwsbrief uitgebreid vermeld, stonden mooi verdeeld onder de bomen, de kindertent vlakbij de vijver waar de mannen van De Groene Inval proefjes met o.a. water deden. Zowel de schmink, als knutselen en kleur activiteiten voor de kinderen vonden gretig aftrek. De geplande officiële opening door de voorzitter was om 11 uur in de Wintertuin. Ondanks een versterker was de akoestiek slecht en mede vanwege de warmte werden de overige activiteiten, zoals koken met bloemen door Daan de Jong en de demonstratie bloemschikken door twee dames van het Wellantcollege naar buiten verplaatst. Ook Cor Laurens, de

man van de Nationale Collectie Passiflora, zocht zijn toevlucht aan een onopvallend tafeltje in de schaduw naast de Wintertuin. Op zich was het jammer dat in de werkelijk spic en span schoongemaakte Wintertuin eigenlijk geen activiteiten konden plaats vinden.

De vrijwilligers en de bestuursleden droegen frisgroene poloshirts met een wit logo en waren op afstand meteen te herkennen. De vrijwilligers liepen zich de benen uit het lijf om bij de standhouders water te brengen, bonnen op te halen voor de lunches, verrichtten de hele dag hand en spandiensten. Zij hebben de nodige kilometers afgelegd en aan het eind ook nog helpen opruimen. Overigens was er geen afval achter gelaten door de bezoekers, maar keurig alles in de afvalbakken gedeponeerd. Een

groot verschil met de happenings in de Pekingtuin. De Stichting kreeg hiervoor een compliment van de gemeente. Jammer genoeg was Boot koffie 's middags pas operationeel. De standhouders zijn goed voorzien door de "koffiedames", ook zij hebben de nodige afstanden overbrugd en hier en daar ook nog mensen op het terras van koffie voorzien.

De diverse standhouders hadden veel werk gemaakt van hun uitstalling. Het was weliswaar een kleine maar gespecialiseerde en gezellige kwalitatief goede plantenmarkt. De Tuin in Vier Seizoenen, Groei en Bloei, De Vrienden van het Gooi waren ook vertegenwoordigd. Bijzonder was de aanwezigheid van de Bonsai vereniging Midden Nederland, vooral omdat de echtgenoot van Urja Niet- Graafland nog maar zo kort geleden

overleden was. Geëxposeerd werd in het Tennishuisje door Urja . Arihato was nationaal en internationaal actief op het terrein van Bonsai, in zijn tuin had hij een prachtige collectie waarvan nu een deel te zien was in het Tennishuisje, een hommage aan haar man. Tegenover het Tennishuisje stond de tent van Bonsai Midden Nederland, met heel veel informatie.

De dames van het bloemschikken hebben prachtige creaties gemaakt, later konden ook boeketjes gekocht worden. De demonstratie en de wijnproeverij van wijndomein De Vier Ambachten trok veel belangstellenden en kopers. Het aardbeienijs van Mink-7 viel erg in de smaak evenals de aardbeien die te koop waren. Bij LaLotta waren de broodjes en pizza's niet aan te slepen.

Om vier uur vond de aanbidding van de Wollemi pine plaats door de voorzitter Angelique Bosch van Drakestein. Onder toezien oog van velen heeft Jan Baerends de boom geplant. Er is geen jenever bij gegoten zoals vroeger bij de Pulleboom (die was na een half jaar dood en werd vervangen door de Tamme kastanje).

Jan Baerends kreeg ter plekke een schilderij aangeboden van een exposante die haar schilderijen had uitgesteld bij het muurtje bij de Wintertuin. In de schaduw, op het terras, was ook Harry van Lit , de trouwste fan van de Vrienden te vinden met zijn aquarellen van het Cantonspark. In plaats van de rondleidingen, daarvoor was het veel te warm, had Cor de Vries aan de belangrijkste bomen een handgeschreven

oranje papier opgehangen met informatie over herkomst, gebruik etc. Iets wat erg gewaardeerd is.

De verkoop van paraplu liep niet echt, wel gebruikte iemand hem als parasol. De hele dag bleef het doorlopen, gezellig druk ondanks de warmte en de proloog. Veel waardering voor de organisatie van de fair is geuit door bezoekers en standhouders. De ouderenbusjes die pendelden tussen station, Faas Eliaslaan, Sportpark en de Drie Eiken hadden weinig te doen, de meeste bezoekers kwamen op de fiets. Al met al kan teruggezien worden op een zeer geslaagde dag, dankzij de publicaties in de media, de borden langs de invalwegen, de wijd en zijd verspreide flyers en niet in het minst door de onverwoestbare ijver van

het hele team met de vrijwilligers dat tot in de kleinste details alles geregeld had.

Rest nog de uitgestelde expositie, eerst niet, toen wel in de Wintertuin. De voorbereiding is wat gewijzigd waardoor meer tijd nodig is. De planning is van 19 februari tot en met 20 maart 2016. Zodra hiervoor toestemming is van de verantwoordelijke wethouder berichten wij hierover. Alvast een dringende vraag: Heeft u indertijd of kort geleden trouwfoto's in de Wintertuin of in het park gemaakt en bent u bereid kopieën af te staan voor de expositie? Wilt u dan zo vriendelijk zijn contact op te nemen met het secretariaat: secretariaat@cantonspark.nl. Ook als foto's eerst gescand moeten worden kunt u zich bij het secretariaat melden.

Wollemi pine

Tijdens de botanische fair, die ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van het Cantonspark werd gehouden, werd door de voorzitter van de Stichting Vrienden van het Cantonspark een exemplaar van de *Wollemia* den aangeboden aan de Baarnsche wethouder Jan Baerends. Deze plant werd gekozen, omdat het een unieke en zeer aparte botanische soort is.

De boom werd in september 1994 door de botanist David Noble ontdekt tijdens een trektocht in Australië. In een kloof

in het Wollemi National Park in Nieuw-Zuid-Wales, 150 km ten noordwesten van Sydney, trof hij enkele opvallende bomen aan die hij niet kon thuisbrengen. Noble liet de plant aan verschillende Australische wetenschappers zien, maar zij konden de soort niet identificeren. Samen kwamen ze uiteindelijk tot de conclusie, dat het om een nieuwe plantensoort moest gaan binnen de slangendenfamilie (*Araucariaceae*). Binnen de slangendenfamilie worden naast *Wollemia* de geslachten *Araucaria* en *Agathis* onderscheiden. *Wollemia* vertoont kenmerken van beide geslachten, maar heeft ook kenmerken die uniek zijn voor deze plant.

Een nieuwe geslacht *Wollemia* werd voorgesteld met de officiële botanische naam *Wollemia nobilis* W.G. Jones, K.D. Hill & J.M. Allen. In het Engels wordt deze boom de *Wollemia pine* (den) genoemd. Om de *Wollemia*'s te beschermen tegen ziektes en verzamelaars wordt hun precieze locatie binnen het Wollemi National Park strikt geheimgehouden om de menselijke activiteit in hun leefgebied tot het minimum te beperken. De locatie is alleen bekend bij een beperkt aantal onderzoekers.

In haar natuurlijke habitat is *Wollemia nobilis* is een groenblijvende, eenhuizige boom, die 40 meter hoog kan worden. De doorsnede van de stam kan 1,2 m bedragen. Kenmerkend is dat de schors bij oudere bomen donkerbruin en knobbelig is en dat de boom gewoonlijk meerdere stammen heeft. Horizontale takken

Het exemplaar van *Wollemi nobilis*, dat nu sinds 4 juli in het Cantonsprk staat.

De typische platte en leerachtige bladeren van *Wollemia nobilis*

groeien ongeveer acht jaar en dan vormt er zich een vrouwelijke of mannelijke kegel aan het einde van de tak. Als deze kegel eenmaal volgroeid is of de kegel reeds van de boom gevallen is, sterft de tak af en wordt deze vervangen door een nieuwe die vanaf de stam groeit. De vrouwelijke kegels zijn bolvormig en worden ongeveer 12 cm lang en 10 cm breed. Mannelijke kegels worden ongeveer 10 cm lang en 2 cm breed, en zijn langgerekt. *Wollemia nobilis* kan zich geslachtelijk of vegetatief (door meerdere stammen te vormen) voortplanten. De bladeren zijn plat, 3-8 cm lang en 2-5 mm breed.

Paleobotanische onderzoek wees uit dat het stuifmeel van *Wollemia nobilis* nauwelijks te onderscheiden is van fossiel

stuifmeel uit het geslacht *Dillwynites*. Dit geslacht is bekend vanaf het late Krijt (circa 91 miljoen jaar geleden). Fossiele sporen van dit geslacht zijn gevonden in Oost-Australië (circa 91 miljoen jaar oud) en in Nieuw-Zeeland (circa 70 miljoen jaar oud). Tot dan dacht men dat de verder onbekende soort die dit stuifmeel voortbracht, was uitgestorven. Nu bleek dit dus een nauwe verwant van *Wollemia nobilis* te zijn. De recentste fossielen van *Dillwynites* zijn 2 miljoen jaar oud. Door de fossiele vondsten van het geslacht *Dillwynites* kan men dus stellen dat *Wollemia*-achtige planten al 91 miljoen jaar of zelfs langer bestaan. *Wollemia nobilis* is de laatste vertegenwoordiger van deze groep en wordt daarom een levend

Mannelijke kegels van de *Wollemia nobilis*

fossiel of een relict genoemd. De familie *Araucariaceae* waar *Wollemia nobilis* toe behoort, bestaat zelfs al 200 miljoen jaar.

In het wild groeien er ongeveer veertig volwassen exemplaren en een tweehonderdtal jongere bomen op drie dicht bijeen liggende plaatsen. Om *Wollemia* te behoeden voor uitsterven en de populaties in het wild te beschermen werd het "Wollemi Pine Recovery Plan" opgesteld door de Royal Botanic Gardens in Sydney en de New South Wales National Parks and Wildlife Service. De beste methode om de boom voor uitsterven te behoeden was om *Wollemia* wereldwijd beschikbaar maken voor het grote publiek.

De plant blijkt onder de juiste omstandigheden vrij gemakkelijk te

stekken en een groot percentage van de stekken schieten ook wortel. Er werd door Wollemi Australia een programma opgezet om *Wollemia* op grote schaal te kweken en de gekweekte exemplaren te verkopen. Uiteindelijk kwam *Wollemia* op 1 april 2006 in Australië beschikbaar voor het grote publiek. Sinds juni 2005 is in de Nationale Plantentuin van België te Meise het eerste exemplaar in de Lage Landen te bewonderen. Stekken zijn sinds 1 juni 2006 worden in België en Nederland te koop aangeboden. Het Arboretum Kalmthout en de Hortus Botanicus Amsterdam kregen als enigen de licentie voor de verkoop. Ook de Hortus Botanicus Lovaniensis en de Plantentuin Universiteit Gent hebben er een in hun bezit.

De Slangenden, een verwant geslacht van de *Wollemi*. In het Cantonspark in de winter gefotografeerd.

Op de website van the Wollemi Pine (http://netherlands.wollemipine.com/news/dutch_launch.php) staat een lijst van 16 tuinen en parken waar de den nu geplant

is. We zijn erg blij dat deze zeldzame en fossiele boom nu ook in Baarn staat en hopen dat binnen een paar jaren een behoorlijk exemplaar te bezichtigen is.

Varens in Leiden

Even voorstellen; Harry Roskam wonende in Soest. Als gastmedewerker verbonden aan de Hortus Botanicus in Leiden en NBC Naturalis afd. Herbarium met als aandachtsgebied winterharde Varens.

Begin jaren tachtig ben ik me gaan interesseren in Varens, maar hoe dat zo gekomen is in de historie verdwenen. Allereerst in Varens in het algemeen en later meer in de winterharde varens die je dus hier in het veld vindt of in je tuin kan kweken.

Heel grof geschat zijn er op de wereld zo'n 40.000 soorten Varens. Het merendeel daarvan, zo'n 80 %, is te vinden in het

vochtige tropische oerwoud. Maar dus ook in de gematigde streken zoals bij ons en alles daar tussenin. Er groeien zelfs Varens in woestijnen, zelfs in en onder water.

Vanaf de beginjaren ben ik bezig geweest met de opbouw van een collectie varens in mijn tuin in Drenthe, maar toen ik vanwege mijn werk in 1994 weer terug moest naar het westen heb ik mijn inmiddels vrij grote collectie varens aangeboden aan de Hortus in Leiden, waarmee ik op dat moment al een goede relatie had. Het aanbod werd met dank aanvaard. Om er voor te zorgen dat mijn collectie ook daadwerkelijk en letterlijk in goede aarde kwam te staan, heb ik één dag in de week mijn werk

Cyrtomium fortunei var. *clivicola*

opgegeven om als gastmedewerker bij de Hortus de Varens te verzorgen. Dat heb ik tot mijn pensioen op mijn 60ste gedaan en ben er toen maar twee dagen per week gaan werken.

Om mijn collectie van toen meer dan honderd soorten en variaties te kunnen aanplanten, kreeg ik de beschikking over een stuk grond achter in de Hortus tegen de oude Sterrenwacht aan. Met de bulldozer werd deze, in de loop van de jaren verwaarloosde plek, ontdaan van bomen en struiken en onderbeplanting, de grond losgemaakt en voorzien van een nieuwe laag goede grond. We maakten van de gelegenheid gebruik

om er gelijk ook een vijver aan te leggen die gevoed werd door opgepompt water uit een lager gelegen vijver, en dus ook weer via een "beekje" terugvloede in die beneden vijver. Voor het eerst in 400 jaar had de Hortus daarmee stromende water in zijn tuin. Voorwaar een interessante toevoeging aan de vormgeving van de tuin.

Na een maand of twee kon ik mijn planten overbrengen en aanplanten en hoewel ik wel veel planten had bleven er nog veel plekken leeg. In de loop van de jaren zijn die allemaal opgevuld. Vele nieuwe soorten Varens werden binnengehaald. Enerzijds door het verkrijgen van sporen

Osmunda lancea

Dryopteris ardechensis

van Varens van collega tuinen uit de gehele wereld en anderzijds door het varennetwerk dat er in de loop van de jaren was ontstaan door de oprichting van de Nederlandse Varenvereniging (NVV). Als medeoprichter en jarenlang voorzitter van de vereniging ben ik er trots op dat er nu een varenvereniging staat. Verleden jaar, vierde die, met een schitterende Varentoonstelling in de Hortus, zijn 25 jarig bestaan. Inmiddels telt de vereniging zo'n 175 leden, heeft een mooi tijdschrift "Varenvaria" én een schitterende website, <http://www.nederlandse-varenvereniging.nl/>

De verkregen sporen uit alle hoeken en gaten van deze planeet werden uitgezaaid bij bevriende Varenkwekers in Aalsmeer en kwamen dan terug als kleine plantje die eerst in de kwekerij verder werden en worden opgekweekt tot volwassen planten. Zowel deze, als de meestal volwassen planten die via de vereniging binnen kwamen, komen uiteindelijk in de Varentuin te staan. Trouwens samen met andere plantensoorten want anders zie je door de Varens de Varens niet meer. Naast bomen en struiken voor de noodzakelijke schaduw staan er andere schaduwminnende soorten als *Epimedium*, *Helleborus*, *Polygonatum*, *Paris*, *Primula*, enz., enz. Samen met vele soorten voorjaarsbollen vormen de Primula's een waar kleurenfestijn in het voorjaar, een echt Stinzenmilieu.

Varens staan er in vele maten, van een paar centimeter hoog tot meer dan twee meter en ook in vele kleuren en vormen. Varens zijn niet alleen groen, maar kunnen ook rood, oranje of paars zijn zelfs zilverkleurig. Van ongeveer, zoals de Tongvaren, tot wel vijf maal geveerd bij sommige Naaldvarens. Sommige winterharde varens behouden 's winters hun blad en zijn dus wintergroen, andere zijn niet wintergroen en verliezen hun blad in de winter. Hun wortelstok kan de soms strenge vorst wel aan en lopen dan in het voorjaar weer mooi uit met hun schitterende krullen.

Met de huidige klimaatveranderingen, en dus zachte winters, wordt er binnen de Varenvereniging driftig geëxperimenteerd met nieuwe soorten uit mildere klimaten. Ook deze soorten vinden hun weg naar de Hortus waar ze het ook nog beter doen

dan elders in het land. Leiden licht dicht tegen de zee en de Hortus ligt midden in die stad. Daar is het dus altijd een paar graden warmer, dan meer naar het Oosten van het land.

Varens zijn honderden miljoenen jaren oud en staan samen met andere sporenvormende planten aan de oorsprong van het rijke plantenrijk. Ze vermeerderen zich niet met zaden van bloemen maar met sporen die ze veelal op de achterzijde van hun bladeren vormen in zogenaamde sporenblaasjes die vervolgens weer bijeen een hoopje vormen, de sori. Dit zijn de stippen of streepjes achter op het blad.

De miljoenen sporen worden door de plant losgelaten als ze rijp zijn. Een spore kan via een zogenoemde voorkiem, waarop het mannelijk en vrouwelijk voorplantingsorgaan zitten, vervolgens weer uitgroeien tot een volwassen Varen.

Varens heb je met dunne kruipende wortelstokken (rizomen) waarop om de paar centimeter een blad ontspruit of met dikke wortelstokken met de bekende trechters of zelf in de tropen met echte oprijzende stammen van wel 15 meter hoogte, de boomvarens.

Nog steeds worden er nieuwe varens gevonden en wordt er weer een hoofdstuk aan de kennis van deze fascinerende groep planten toegevoegd.

Ik mag me gelukkig prijzen dat ik bij de Hortus en het Herbarium aan deze planten mag werken. In het groeiseizoen lekker buiten in de Hortus en in de winter op het Herbarium achter de microscopen om de soorten goed te kunnen determineren

Dryopteris stewartii

en te beschrijven. En eigenlijk ben ik na mijn pensioen aan een nieuwe carrière begonnen. Vroeger was ik welzijnswerker.

Bij een rondwandeling in De Hortus kan ik u nog veel meer over de Varens vertellen en ze natuurlijk laten zien, misschien zelfs laten proeven. Sommige soorten zijn eetbaar, zelfs misschien wel de varen in uw eigen tuin.

Harry Roskam

Kerstbomen en hun familieleden

Nu het overdag zo donker is gaan mijn gedachten uit naar dennengroen en kerstbomen: de Pinaceae. Immers de hier gebruikelijke kerstbomen ofwel een Fijnspar, de traditionele kerstboom of wel een Nordmann of een Procera, alle drie zijn vertegenwoordigers van de 228 pinaceae-soorten.

De Pinaceae komen uitsluitend voor op het noordelijk of Laurasische deel van het Pangea, waarin alle continenten ooit in waren samengevoegd, met één uitzondering: Noord-Afrika. In het verleden, toen de Middellandsezee kleiner was dan nu was een oversteek eenvoudiger, mogelijk ook hebben ze

Noord-Afrika bereikt via Klein Azië.

In noordelijk Europa en Azië komt maar een beperkt aantal soorten voor. In de ijstijden moesten zij zich een aantal malen terugtrekken naar het zuiden voor ijs en/of kou. In iedere tussen-ijstijd konden zij de verloren streken heroveren, maar steeds waren het minder soorten dan in de vorige. Een groot aantal soorten heeft overleefd in de dalen van Europese en Aziatische bergketens. In Amerika konden bomen en planten zich veel verder terugtrekken dan in Europa en Azië, waardoor daar de bossen veel soortenrijker zijn dan hier.

In het warmere klimaat na de laatste ijstijd vestigden dennen en berken zich als eersten in noordelijk Europa. Geleidelijk zijn zij verdreven door eiken, lindes, iepen, essen, elzen en later nog beuken en esdoorns. Van de pioniereigenschap van de den is in de late 19^e en de eerste helft van de 20^e eeuw gebruikgemaakt bij de bebossing van de stuifzanden en de uitgestrekte heidevelden. Ook nu zien wij op de laatste heidevelden steeds opslag van grove den en berk; thans als onkruid.

Veel Pinaceae zijn voor ons zeer waardevolle houtsoorten, zoals de grove den (grenenhout), fijnspar (vurenhout), larix, zilverspar en de uit Amerika geïmporteerde Douglas. Aan tafel genieten we de eetbare dennenpitten, de zaden van de mediterrane parasolden. De notenkraker profiteert van de zaden van de *Arolla* den. De den is er op ingericht deze vogels te voeden; als tegenprestatie verspreidt de notenkraker dan de zaden

Pinus cembra

De Nordmann spar in het Cantonspark

Links: hangende kegels van de *Picea abies* ; rechts recht opstaande kegels van de *Abies alba*

door ze voor zijn wintervoorraad te verbergen en deels te vergeten. Het is een bijzondere aanpassing van deze dennen die zich door vogels laten verspreiden, gewoonlijk worden de kleine gevleugelde zaden door lucht en wind verspreid.

Verwarrend is het verschil tussen fijnspar en zilverspar of ook wel zilverden. Bij de fijnspar of *Picea* hangen de kegels aan de takken van de boom. Bij de zilverden, *Abies*, staan zij rechtop. Bovendien gaat er bij de *Picea* steeds een klein stukje, een pietsie, bast mee, wanneer je een naald van een takje aftrekt, terwijl de naald van de *Abies* bij zijn aanhechting loslaat.

Vroeger kochten wij een fijnspar als kerstboom, tegenwoordig winnen nordmann (*Abies nordmanniana*) uit de Kaukasus en Edelspar of Procera (*Abies procera*) uit het westen van de VS en Canada steeds meer terrein, omdat zij hun naalden

de hele kersttijd en nog veel langer binnen in onze warme, droge huizen vasthouden.

Beide soorten kunnen zeer hoog worden, tot wel 70 à 80 m, in hun oorspronkelijke verspreidingsgebied. Of zij hier ook zo'n hoogte kunnen bereiken moeten we nog afwachten, maar het is niet waarschijnlijk. Van beide soorten worden de kegels zeer groot, die van de procera tot wel 30 cm, jammer dat ze bij rijp worden uit elkaar vallen en dat alleen de spil aan de boom blijft staan.

Een andere leuke spar is de omorika of Servische spar (*Picea omorika*) uit het Drinadal in Servië, ook zo'n toevluchtsoord uit de ijstijden. Deze boom haalt hoogstens de helft van de lengte van hier boven genoemde soorten, maar het mooie is dat hij zo smal is en dat is weer een prettige eigenschap in een park of een tuin. Ook wanneer er maar weinig ruimte is voor een

Kegels van de de omorika of Servische spar (*Picea omorika*)

kerstboom kan deze eigenschap prettig uitkomen. Kwekers hebben zich er op toegelegd hem nog smaller te kweken.

Van de dennen noem ik nog de *Pinus longaeva*, waarvan enkele exemplaren met een leeftijd van 5000 jaar de oudste bomen ter wereld zijn. Ze groeien in een uiterst onherbergzaam gebied op de grens van Californië, Nevada en Utah. Bij de bomen wordt nog wel dood hout gevonden, waarmee je tot 8000 jaar terug kunt gaan in de tijd. De bomen en het dode hout wordt in de archeologie gebruikt voor de ouderdomsbepaling van voorwerpen. Daar moet dan wel een stukje hout bij gevonden zijn. Dit kan met behulp van jaarringen. Ieder jaar groeit een boom en maakt hij een jaarring. Die

jaarringen zijn afhankelijk van het weer in het groeiseizoen en bijgevolg nooit gelijk van dikte. In goede jaren wordt meer hout gevormd dan in slechte. De volgorde van die jaarringen werkt dan net als een streepjescode. Dat geldt dan voor alle bomen. Bijzondere jaren, waarin een catastrofe heeft plaatsgevonden, bij voorbeeld een uitbarsting van een vulkaan, zijn over de hele wereld zichtbaar in de jaarringen. Van deze bijzondere den bestaan nog zo'n vijf honderd, hoogstens duizend, exemplaren. Gelukkig zijn de zaden, ook van zeer oude exemplaren kiemkrachtig. Aan de andere kant zijn hun overlevingsmogelijkheden door hun bijzonder trage groeisnelheid klein. Men is wel bang, dat zij wanneer hun groeiplaats door opwarming ook voor andere soorten

Pinus longaeva

geschikt wordt, de concurrentiestrijd zullen verliezen. Mogelijk zijn ze interessant voor de bonsaïcultuur.

Voor mij is de ceder de mooiste conifeer. Het geslacht *Cedrus* behoort tot de Pinaceae. Het kent maar drie soorten, *C. libani* uit Libanon, Syrië, Turkije en Cyprus, *C. atlantica* uit het Atlasgebergte en *C. deodara* uit de Himalaya. Alle drie prachtige bomen, die dan ook veel zijn aangeplant in parken en tuinen, de *atlantica* het meest.

Het hout is aromatisch en wordt wel gebruikt voor sigarenkistjes. Daarnaast leveren de veelal hoge bomen zeer waardevol zaag- en constructiehout. Faraó Snefru liet omstreeks 2600 jaar voor onze jaartelling al 40 scheepsladingen hout uit de Libanon komen voor de bouw van

zijn paleis. Ook koning Salomo zou voor zijn tempel gebruik hebben gemaakt van cederhout. Al die bouwactiviteiten hebben een behoorlijke aanslag gepleegd op de bossen van de Libanese bergen, zodat er daar niet zoveel bomen meer over zijn. Desondanks siert een ceder de Libanese vlag. Gelukkig zijn er nog mooie bossen over in Turkije.

Gebruikte literatuur:

Aljos Farjon: A Natural History of Conifers, 2008.
Timber Press, Inc. Portland USA

Aljos Farjon: A Handbook of World's Conifers, 2010,
Brill Leiden-Boston

Wikipedia

Geertje Bakker

Tip voor uw belastingaangifte

De stichting Vrienden van het Cantonspark is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling) met het RSIN/fiscaal (identificatie) nummer 804001947.

Voor donateurs van culturele ANBI's geldt een extra belastingvoordeel (uw gift wordt bij de belastingaangifte automatisch verhoogd met 25%, bij ondernemingen met 50%). Een erkende culturele ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Het bedrag dat u schenkt komt dus volledig ten goede aan de stichting Vrienden van het Cantonspark.

Een mogelijkheid is om een periodieke gift te doen. Hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

Uw gift is een periodieke gift als:

- u de gift hebt laten vastleggen
- u regelmatig (minstens 1 keer per jaar) bedragen overmaakt naar de ANBI of vereniging die in de notariële akte (of schriftelijke overeenkomst) wordt genoemd
- deze bedragen steeds (ongeveer) even hoog zijn
- u deze bedragen minimaal 5 jaar achter elkaar overmaakt naar dezelfde instelling of vereniging
- de gift stopt uiterlijk bij uw overlijden.
- de ANBI of vereniging u geen tegenprestatie levert voor de gift.

Let op!

Tot 2014 mocht u een periodieke gift alleen aftrekken als u deze had vastgelegd bij de notaris. Bij periodieke giften vanaf 2014 hoeft dit niet meer. U kunt kiezen of u de gift via de notaris wil vastleggen of via een schriftelijke overeenkomst met de instelling of vereniging waaraan u de gift doet. Neemt u in de akte op dat u geen gift meer geeft als uw inkomen daalt, bijvoorbeeld omdat u werkloos of invalide wordt? Dan voldoet u toch aan bovenstaande voorwaarden.

Een periodieke gift aan een culturele ANBI mag u verhogen met 25%, wanneer u uw aftrekpost berekent. Bij een periodieke gift hebt u niet te maken met een drempel en een maximum aftrekbedrag. Wel geldt voor de verhoging een maximumbedrag van € 1.250.

Voorbeeld

U doet een periodieke gift aan een culturele instelling van € 100 per jaar. Per jaar berekent u uw aftrek op de volgende manier:

Kijk voor meer informatie op www.belastingdienst.nl/giften of op <http://www.cantonspark.nl/component/content/article/86-anbi/144-giften-aan-de-stichting>

Werkochtend vrijwilligers

Sinds drie jaar komen iedere eerste zaterdag van de maand vrijwilligers naar het park om uiteenlopende klussen te klaren. Zo is met veel man- maar vooral vrouwkracht het perk met *Bletilla* (tuinorchidee) leeggehaald, door de gemeente van schone grond voorzien en vervolgens door onze vrijwilligers weer volgeplant. Ook zijn dit jaar onder tropische omstandigheden de bloemenborders opnieuw aangelegd. Tot het "routinewerk"

hoort het verwijderen van esdoorn-, hulst-, en vogelkerszaailingen. Verder wordt bereikbaar dood hout verwijderd. Ook de altijd doorwoekerende bramen vragen de nodige aandacht. Hoewel we een redelijk trouwe groep vrijwilligers steeds terugzien is -jong of oud- versterking; nog steeds welkom. Het is nuttig maar ook heel gezellig werk. We werken van 10 tot 13.00 uur met een ruime koffiepauze en dit nooit zonder traktatie. Dit vormt zeker een niet onbelangrijk onderdeel van de morgen !!

Hamamelis x intermedia ????

Hier advertentie Beeld&Visie